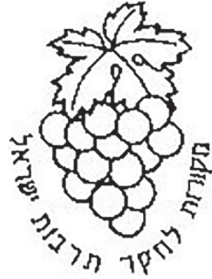

מדרש
איכה זוטא

מהדורת
ענת רייזל נקר

מקורות לחקר תרבות ישראל • 31

אישכולות

סדרת מחקרים במדעי היהדות

בעריכת עמוס גאולה

מדרש איכה זוטא

הוועדה האקדמית:

הלל ניומן • רלה קושלבסקי • אביגדור שנאן

קרן הרב דוד משה ועמליה רוזן (ע"ר)

חברי הוועד המנהל של הקרן:

מנחם בן ששון (יו"ר) • שולמית אליצור • חגי בן שמאי • משה בר אשר
אביבה גוטליב-זורנברג • אברהם גרוסמן • יונתן מאיר • ורד נעם • צבי פיין
מרדכי עקיבא פרידמן • דניאל שפרבר

מדרש איכה זוטא

מהדורה ביקורתית על פי נוסח כתב יד פרמה 2342
עם חילופי נוסחאות על פי כל עדי הנוסח
ובצירוף מבוא מקיף, מבואות לסעיפים, מראי מקום והערות

מאת

ענת רייזל נקר

המכללה האקדמית
הרצוג
רשות המחקר

הספר יוצא לאור בסיוע
מועצת הפיס לתרבות ואמנות

מפעל הפיס

ובסיוע מרכז הספר והספריות • מנהל התרבות

עורך: עמוס גאולה
עריכת לשון: אביחי גמדני
עיצוב ועימוד: יהודית שטרנברג
עיצוב העטיפה: מעין ארד
הדפסה וכריכה: דפוס אופסט נתן שלמה

© כל הזכויות שמורות
למכללה האקדמית הרצוג, לקרן הרב משה ועמליה רוזן
ולאיגוד העולמי למדעי היהדות (ע"ר)

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט או לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך
או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני, או אחר – כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה.
שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט
אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

ירושלים תשפ"ד

מסת"ב 978-965-92115-6-2

הספר מוקדש באהבה
לזכר אבי עזרא נקר ז"ל
שלימד אותי מהו יושר ועודד אותי למצוינות
ולכבודה של אמי לאה, שתבדל לחיים טובים
שמלמדת אותי מהי חריצות ומסירות.
משניהם למדתי שהמשפחה לפני הכל.

תוכן העניינים

11	פתח דבר
13	הקדמה
	מ ב ו א
17	פרק א: סקירת מחקר ושם המדרש
17	א. סקירת מחקר
22	ב. שם המדרש
25	פרק ב: עדי הנוסח
25	א. עדי נוסח שלמים
28	ב. עדי נוסח קטועים
29	ג. קטעי גניזה
31	ד. ליקוטים מהמדרש
34	ה. שני ענפי הנוסח
36	פרק ג: תפוצת המדרש
36	א. תפוצת עדי הנוסח
37	ב. אזכור השם איכה זוטי / זוטא
40	ג. עדויות להיכרות עם המדרש
45	ד. האם השפיע נוסח איכה זוטא על עדי נוסח של בבלי סנהדרין?
50	ה. סיכום ומסקנות
	1. המקום והזמן בהם מוזכר המדרש בשם איכה זוטא 50
	2. המקום והזמן בהם יש היכרות עם חלקו הראשון של המדרש בלבד 51
	3. המקום והזמן בהם יש היכרות עם חלקו השני של המדרש או עם שני חלקיו 52
	4. מסקנות 52
53	ו. תפוצת המדרש – ריכוז כלל הנתונים בטבלה
54	פרק ד: היקף המדרש ומבנהו
54	א. הבדלים בהיקף המדרש בין ענפי הנוסח
	1. תוספות של מעתיקים 56
	2. תוספות המעידות על שיקולי עריכה 57
	א. יחידות עודפות בענף נוסח א (פ ש) 57
	ב. יחידות עודפות בענף נוסח ב (נר) 59

- 61 ב. בחינת היקף המדרש ומבנהו בעבר
1. סיפורים נוספים הממשיכים את קובץ סיפורי החורבן (נספח א
במהדורה) 62 2. דרשות נוספות ומבנה שונה למדרש על פי עדות
'מפתח הדרשות' 63 3. ניסיון לשחזור דרשות שאינן לפנינו מתוך 'מפתח
הדרשות' 68

71 פרק ה: מקורות ומקבילות

- 71 א. איכה זוטא ואיכה רבה
73 ב. איכה זוטא והתלמוד הבבלי
75 ג. איכה זוטא והפסיקתאות
78 ד. איכה זוטא וחיבורים נוספים מספרות חז"ל
80 ה. איכה זוטא וחנוך השלישי
82 ו. איכה זוטא והיצירה הפייטנית

85 פרק ו: מלאכת העריכה

- 85 א. מלאכת העריכה בחלקו הראשון של המדרש (א-טו)
יחידות ללא מקבילה ושמות החכמים שמוסרים אותן 86
88 ב. מלאכת העריכה בחלקו השני של המדרש (טז-כז)
יחידות ללא מקבילה ושמות החכמים שמוסרים אותן 91
92 ג. זיקת המדרש למנהגי הקריאה בהפטרות בבית הכנסת
96 ד. עריכת המדרש כולו – צירוף שני חלקי המדרש זה לזה
ה. תרומת הקובץ המורחב של סיפורי החורבן להבנת תהליך עריכת
99 המדרש
101 ו. סיכום

103 פרק ז: לשון וסגנון

- 103 א. לשון חכמים
105 ב. שימוש בלשון מקרא ובמטבעות תפילה
107 ג. חריגות מנוסח המקרא בציטוט הפסוקים
108 ד. כתיב, הגייה ודקדוק
109 ה. ארמית והשפעת הארמית על העברית
110 ו. שימושי לשון מיוחדים
112 ז. אוצר המילים בזיקה לספרות ההיכלות ולפיוטים

114	ח. מילים לועזיות
116	ט. מונחי מדרש
119	י. סגנון
123	יא. סיכום

פרק ח: צורות ספרותיות ועיצובן

124	א. סיפורים
	1. סיפור השבאי והתינוקות (סעיף ד) 125 2. קובץ סיפורי נוראות החורבן (יא-ט) 131 3. קשרים בין סיפור השבאי והתינוקות ובין קובץ סיפורי נוראות החורבן 134
135	ב. משלים
	1. משל בן המלך שביקש להגביה אבן (כ א) 137 2. משל החכם שלא ראה אבל מימיו ומת בנו (כ ב) 141 3. משל החכם שמתו בניו (כ ג) 152
156	נספח א: מקורותיו של סיפור השבאי והתינוקות (סעיף ד)
160	נספח ב: עריכת סיפורי השבי של ילדי הכוהנים (נספח א במהדורה)

פרק ט: נושאים מרכזיים במדרש

166	א. עיצוב החורבן
	1. החורבן שאליו מתייחס המדרש 167 2. היקף החורבן 168 3. הסיבות לחורבן 169 4. מבצעי החורבן וחלקו של אלוהים בו 171 5. זהות קורבנות החורבן 173 6. עיצוב הגאולה 174
175	ב. דמות האל
	1. דמות האל הכועס והמעניש 178 2. דמות האל המצטדק, האמפתי והמנחם 179 3. דמות האל האבל, השבור והחלש 180
185	ג. רעיון קידוש השם
192	ד. נושאים הנעדרים מן המדרש

פרק י: בעקבות יצירת המדרש, זמנו ומקומו

196	א. איכה זוטא כמדרש מאוחר
197	ב. המקום והזמן של יצירת חלקו הראשון של המדרש
	ג. המקום והזמן של יצירת חלקו השני של המדרש ועריכת המדרש השלם
202	
211	ד. שילובה של חטיבת קינת האבות במדרש
211	ה. עריכת שני חלקי המדרש לחיבור אחד

- 212 ו. יצירת ענף נוסח ב
213 ז. סיכום גלגולי המדרש

מ ד ר ש א י כ ה ז ו ט א

- 217 **דרך המהדורה**
219 עדי הנוסח במהדורה וסימניהם
220 רשימת הסימנים במדור חילופי הנוסח
221 חלוקת המדרש לסעיפים – השוואה בין מהדורה זו למהדורת בובר

223 **איכה זוטא – מהדורה ביקורתית**

- נספח א: המשך רצף סיפורי נוראות החורבן – תוספת סיפורים
319 בנוסחים ג 5 ל ד לאחר סעיף טו
324 נספח ב: תוספת בנוסחים פ ש לאחר סעיף כב
330 נספח ג: תוספת בנוסחים פ ש ט בסוף המדרש
339 נספח ד: סיפור שנוסף בנוסח פ לאחר נספח ג
343 נספח ה: סיפור שנוסף בנוסח ילקוט שמעוני (ש) בסעיף ט [ב]

נ ס פ ח י ם ו מ פ ת ח ו ת

347 **תצלומי כתבי יד**

363 **רשימת ספרות**

- 363 א. ספרות בתר-מקראית
363 ב. מהדורות של ספרות תלמודית ומדרשית
366 ג. ספרות רבנית
367 ד. מאגרי מידע ממוחשבים
367 ה. רשימת קיצורים של ספרות מחקרית
395 ו. קיצורים של כתבי עת ואנציקלופדיות בלועזית

397 **מפתחות**